

YILDIRIM BÂYEZİD'İN BURSA VAKFIYESİ VE BİR İSTİBDALNAMESİ

Ekrem Hakkı AYVERDİ

Yıldırım Sultan Bâyezid'in, İstanbul'da, Türk-İslâm Eserleri Müzesi'nin 2203 No. sunda mukayyed vakfiyesi, Bursa'nın şarkındaki câmi' vesâir hayrâtını ihtivâ etmektedir. Baş tarafda Birinci sultan Ahmed'in 1017 târihli Hatt-ı Hümâyûmunu'nun ve Şehzâde Süleyman Çelebi'nin tasdik imzâsının bulunması, vakfiyenin (asıl)lığını göstermektedir; yazısı da i'tinâlı ve dikkatlidir. Fakat bu vakfiye oldukça harâb bir vaz'iyetdedir. Bâzi mükerrer kelimeleri 'aynen ihtivâ etmesinden dolayı, vakfiye sağlam iken, bundan istinsah edildiği anlaşılan bir sûreti Bursa Evkaf Müdürlüğünde idi; bundan bir sûret çıkarmışdık; fakat bu kıymetli vakfiye 1957 deki Bursa Çarşısı yangınında, müdüriyet binâsiyle berâber yandı¹.

İstibdâlnâme 'ayni müzedeki 2188 No.lu vesîkadadır. Her iki vesîkadan, son eserimizde, yalnız mi'mârîyi 'alâkadar eden cihetlerini alarak, bahsetmiştik. Bu makalemizle fotoğraflarının tamâmını derc, mukayeseli tahlîlini takdim etmekteyiz.

1. a. Fotoğraflar da gösteriyor ki asıl vakfiye çok bozulmuş, yırtılmış, kâğıd çatlamış ve kat kat olmuştur. Okunması güç yerler, bu çıkardığımız sûretten tamamlanabilmiştir.

b. Vakfiyenin bir sûreti de Vakıflar Umum Müdürlüğü Kütüğü'nde, Vakfiye-i Rumeli ve Anadolu 99 Nolu defter, 168. Sahife ile, Mücedded Anadolu 79, 205 Nolu defter, s. 45 de bulunmaktadır.

Vakfiye, 8.80 m. boyunda, 0.30 genişliğinde olup 20 cm. lik 241 satırdan mürekkebe ve tamâmen arabcadır. Metnin yazısı tevkî' kırması, madde başları sülüs ile, yazı oldukça güzeldir. Vakfiyenin her tarafı harab olmakla berâber, bilhassa baş tarafı çok hasar görmüştür. Molla Fenârî tasdikinin satır sonları kopmuş, birçok yerlerde katlanmalar, kırışmalar hâsıl olmuştur. Bu sebeble vakfiye bir beze yapışdırılmıştır.

Üst başda Evkaf-ı İslâmiye Müzesi 2282 numara varsa da sonra bu numara değişmiş, müze fihristlerine yukarıdaki gibi kaydolunmuştur. Serlevhada güzel bir nesihle (Mahrûsa-i Bursa'da Yıldırım Sultan Hân'ın Vakıfnâmesi-dir) 'ibâresi, altında sülüs besmele, onun sağında ve altında (Hatt-ı Hümâyûn-i Sultan Ahmed Han 1017) târihi bulunmaktadır².

Bunu tâ'kîben vessâle sûretiyle yapıştırılan hâlkârla müzeyyen bir kâğıd üstünde tâ'lik kırması ile Sultan Ahmed'in (şart-ı vakıfdan taşra bir nesne verildüğüne rızâ-i hümâyûnum yoktur.) hatt-ı hümâyûnu vardır.

Bunun solunda, sonları kopuk, 7 satırlık tasdiknâme Molla Fenârî'ye âiddir.

2. 1017 târihi fotoğrafta görülemiyor, Bursa'daki sûretinden çıkarılmıştır.

- ۱- ماتضمنه مطاوى هذا اللدت) ا (ب)
- ۲- بجملة واصلة ثابت لدى بما ثبته)
- ۳- بأمارته ودلائله وقد حكمت بصحته وتحدمله)
- ۴- على ذلك جماعة من المزبورين بجنبه الجوا (۱) (عة)
- ۵- الواقف السامعين (معرفة) بلا واسطه فهمم)
- ۶- والكاتب والجملة من اعيان المدينة الذين كتبوا
- ۷- محمد بن حمزة بن محمد الحاكم يومئذ بدار الملك بروسا المحروسة

Tasdikin târihi yokdur.

Metin yazısı tevki, bend başları sülüs ile dir. Bu başlıklardan sonra vakfın te'sisi hakkında şer'î ve târihî delil ve misâller zikrolunur. Yirmi dokuzuncu satırdan (Mülûk-i Osmâniye) nin من حدود الشام و الارامنه الى (si'a) sı, قسوى نهر ديوى و بلاد الافرنج و الصقالبه sûretinde tahdîd edilmektedir⁴. Otuz altıncı ve müte'âkıb satırlarında vakfı (Es-Sultan bin'üs-Sultan Bâyezid Han bin Murad Han bin Orhan) ın te'sis ettiği ve vâkıfın, devletinin evveli, ve âhiri için dü'âlar edilerek, bu te'sisi yapmakla ecir kazanma yolundaki arzûsu belirtilmekte, bu arada نعم المال الصالح Hazret-i Ali'nin الدينار صدق لمن صدقها و دارمو عظه لمن فهم منها دار غنى لمن تزود منها kelâmı nakledilmektedir. Bu son 'ibâre kalın sülüsledir.

3. Bu tasdikın yazısı hattata âid değildir. İleride imzâsını göreceğimiz Mehmed Cezeri Efendi'nin hatt-ı destine pek müşâbihdir. Bununla berâber, Molla Fenârî'nin bâzı fetvâlardaki kendi yazılarına da benzemez değildir. Ancak, gördüklerimiz pek kalın kalemle yazıldığından, mukaayesesi güçleşmektedir. Bk : İlmiye Salnâmesi, İstanbul 1334 H., 323-325 s. ve bilhassa 326. s.

4. Şam ve Erâmine hududu, vakfiyenin arabî lîsânı çerçevesinde anlaşılır. Kosovi = Kosvadır. Nehri Kosva yakınından geçen Dreniâ veya Drin nehirleri olabilir. Bilâd-i Efrenç'den kasid, her halde Macaristandır. Sakaalibe Islâvonya, islâvlar memleketi demektir.

Cenâb-ı Hakka tekarrüb ve halka yardım, 'ilim ve sadaka hakkında meşhur hadîs tekrar olunarak, altmış sekizinci satırda, Bursa'nın şarkındaki زاوية الشريفة و tel=tepecik üstünde binâ ve vakfolunduğu yazılmaktadır.

Hayrâtın ilk ta'rifinde, matbah, mahzen, hamam, medreseteyn = iki medrese, hâdimlerin meskenleri, bunların mesâlihine lâzım su kemerleriyle, çeşme, ahırlar vesâire gibi lüzumlu yerlerde câri su ve bunları çevreleyen duvar bildirildikten sonra, daha şarkdaki küçük tepe üstüne yaptığı Şifâhâne ve ona mahsûs duvar zikrolunmaktadır. Bunların teşkilâtı ileride görülecektir. Kezâlik vakfedilen kariyeler, erâzi, musakkafât, bostan, tuzla, hayvânât da bir bir anlatılacaktır.

Her madde فتمهما = onlardan serlevhasıyla sıralanmaktadır:

1. Kayı İli denilen birbirine mütavâsıl kariyeler, bağları, bağçeleri, mer'aları, كرام = bağcı kullarıyla, re'âyâları, evlâdları ve tallukaatiyle berâber, bu kariyelerin kible hudûdu Anahor nehridir. Garib tarafında hudûd, Çamluca köyünün yanından geçip şimâle dönerek Kaplucadan gelen büyük yolla birleşmekte ve Samanlı Limonu = صمناو ليمونى Demirhan kariyesi arkasından kible istikametine dönmekte, buradan vakfa 'âid Demirci köyü yukarısındaki büyük tepeyi ortasından bölüp, زمبر كجيز kariyesinde bulunan Mansûr değirmeni yanında Karacabey yoluna birleşmekte, Anahor inişine varmaktadır⁵.

5. Bu kariyelerden Anahor ve Demirci mevcûd olup diğerleri Meskûn Yerler Klâvuzunda yer almamıştır. Anahor, meskûn yerlerde bu isimle geçmekte olduğu halde, 57. S., mahallinde Anahor ismiyle anılmakta, erkân-ı harbiye haritasında da bu imlâ ile yazılı bulunmaktadır. Köprüle nâhiyesinin gar-

2. Kible hudûdu yine Anahor olan İzzüddîn Balaban meskenleri kariyesi, Mansûr değirmeninden alıp زنبير كجيز köyü kenârından garb tarafına doğru, sel yatağını tâ'kib ile آوجه الك = Akça Alan mezra'sından Musâbey ağlına, vâdiden, بحاجه kariyesi yukarisından dolaşarak, Dânişmend, Akköy, Dereköy'e bir ok atımı mesâfeden, Kavakderesi'nden ve Hasköy civârından geçip başlangıç noktası olan Mansûr değirmeninde nihâyet bulur⁵. Bacala kariyesi mevcûd ve mâ'lûmdur; onunla Kavak Deresi arasında 15 km. ve Demirci Köyü ile 30 km. den fazla mesâfe vardır.

3. Hudûdu mâ'lûm olduğu için tâ'rifden müstağnî olduğu bildirilen در کله Direkle veyâ Direkli kariyesi⁷.

4. Mevcûd olan Gemlük kariyesi⁸.

5. Tuzla kariyesi ve memlahasının nisf-ı şâyi' hissesi. Diğer yarısı, yine Yıldırım Bâyezid vakfı olan Ebû İshak Zâviyesi'ne bırakılmışdır⁹.

6. Alaşehir'in fethinden evvel, 'avdet etdiklerinden, eski meskenlerinde

bındadır. Anahor nehri de şimdi Bulancık ismini almış olup, Nilüfer'e dökülür.

Demirci köyündeki câmi' ve hamamın Yıldırım Bâyezid'e âid olduğu mahallinde söylenir. Ancak bunu müsbet bir vesika bulamadığımızdan, o devir eserlerini de ihtivâ eden. (Osmanlı Mîmârisinin İlk Devri) kitabına dercedemedik.

6. Bu kariyelerden Zenberekciz, Akca Alan, Dânişmend, Akköy, ve Dereköy şimdi yoktur. Bacala, Meskûn Yerler Kılâvuzu'nda Bacala (110. S.), (Memduh Turgud, Bursa Târîhi, Bursa 1935) haritasında Bacale, erkân-ı harbiye haritasında Bacalı imlâleriyle geçer. Kavak Deresi, Anahor'un garbında olup Run-ğuş köyünden geçerek Nilüfer'e dökülür.

7. Bu kariye Kılâvuzda yoktur; isim değiştirmiş olması mümkündür.

8. Şimdiki Gemlik Kasabası olacaktır. O zaman köy olduğu anlaşılıyor.

9. Bu tuzlanın Gemlik'in garbında bulunan mahâl olduğu tahmin olunabilir.

oturmalarına, bağçelerini kullanmalarına ruhsat verilen re'âyâ ve 'âbidler, evlâdı, akrabâsı ve ahfâdı. Bunlar Alaşehir'de kazâ, tedris ve câmi' vazifelerine vakfedilmişdir.

7. Abalyanut = Abolyond kal'a-sındaki 'âbidler. Bunların kal'a hâricinde bulunan mer'alarındaki mahsûl vakfedilmişdir.

8. Bursa altında, çayurları, çeltik arklarıyla berâber Samanlı Kariyesi. Bunun garb hudûdu آف چغالك = Ak Çağlayan'dan¹⁰, sel yatağının Yenişehir yoluna birleştiği noktadan, başlar ve Dikencik köyü erâzisini ayırıp, şarka dönerek Söğütcük yanından geçer ve büyük suya varıncaya kadar, küçük köprü yolunu ta'kib eder; buradan mecrâ boyunca devam eder. Tekrar şarka dönüp küçük cedvel üzerinden, Kumlu kariyesi ortasından geçen yol istikaametinde kabristana vâsil olur ve Karataş köyünü sıyrıp صبي كى Subı Köy erâzisini ayıran çeltik arkını tâ'kiben Yenişehir-İnegöl yolları kavşağına varır. Buradan Fidancık mezra'larından انيزمه'ye, buradan Bend Ağılı kariyesinden geçip Kaplı Kaya sel yatağında nihâyet bulur¹¹.

9. İnegöl muzâfâtından İmrahor Ali Bey kariyesi¹². Burada pirinç ve sâir zirâ'at çeşidleri yapılır. İster kendi erâzisi, ister başkasının toprağında olsun, mahsûlün 'oşrû sâhibine verilir. Hudûdu tâ'rifden müstağnî olan bu erâzî üç feddaandır¹³.

10. Köy ve su Bursa'da mârûf ve meşhûrdur.

11. Bu köylerden yalnız Kumlu, Kumluk Alanı nâmıyla mevcûddur. Diğerleri yoktur. Dikencik'in şimdi çiftlik olduğu bilinmektedir. Bundan, Bursa ovası gibi bir yerde, ne kadar köyün kaybolduğu anlaşılır.

12. Yalnız Ali Bey ismiyle İnegöl'de mevcûddur. İmrâhor ünvanının daha evvel yerleşmiş olması câlib-i dikkattir.

13. Fedandan ne mikdar erâzî murad olduğu anlaşılmalıdır.

10. Sultan Öyüğü hudûdunda, eski sâhibinden satın alınan دُورُك kariyesi¹⁴, Hudûdu Yassı öyük kariyesinden¹⁵ başlayıp Küçük Burun, Tarak Taş, Ak Taş, Çoban Öyüğü, Böğrü Delik Kaya'dan geçer. Garb hudûdu Küme Burnu'ndan, Karaca Öyük¹⁶ kabristanından, Delikli Taş'dan, Yassı Öyükde nihâyet bulur.

11. Yassı Öyük kariyesi. O da satın alınmıştır. Şark hudûdu yol kenarındaki kadim taşdan başlayıp كُوسِي den gelen yola birleşir ve Eski Kuyu'ya, oradan Eski Köprü'ye kadar devâm eder. Sonra Böğrü Delik mevzi'ine ve Yassı Öyük sel yatağına ve Kerpiçlik mevzi'ine ve Kütahya nehrine varıp, Savacık¹⁷ dan garb hudûdu başlayarak Ak Taş ve دُورُك hudûduna varır. Bu son iki köyün birbirine muttasıl olduğu görülüyor.

12. Bursa kal'ası altında Bezâziyet'ül-Cedide. Etrafı mumcu dükkânlarıyla muhât olup, kıble tarafındaki kapısından şark dil'ına kadar olanlar Orhan Zâviyesi evkaafındandır¹⁸.

13. Nilüfer Hâtûn'un Buğday Pazarındaki 'arsasına yapılan başcı dükkânı.

14. Şehir civârında otlayan 500 câmûs.

14. Ms. Y. K., 599. S., Eskişehir civârında.

15. Ms. Y. K., 1123. S., Eskişehir civârında.

16. Şimdi yokdur. Diğerleri meskûn yer değil.

17. Bu ismin mâhiyeti yazılmamıştır. Eğer bir köy ise gımdı yokdur.

18. a. Bedestanın mi'mârî teşkilâtı ve resimleri için Bk : E. H. A., a. e, 469 s. v. d.

b. Orhan Vakfından olan dükkân adedi 12 dir, geri kalan 56 sı Yıldırım vakfıdır.

c. Biz, (Bezâziye) dükkânları diye okunmuş ve kitaba öyle kaydetmiştik. Bezâistanda olduğu için ma'kulü de bu idi. Bu tedkyk esnâsında, kelimenin yazılışının (berâtiye) okunmuşuna (151. satır) daha uygun olduğunu gördük, ki câmî mumcusu dükkân mâ'nâsına gelir. Biz'de öyle kaydediyoruz.

15. Kapluca ile Karacadağ tepesi (De'mirci Köy cenub sırtları) ortalarında otlayan 200 öküz.

16. Sultan Öyüğü hudûdunda كِيُولُجَالِي ve قُروسِي mevki'inde 32,000 koyun.

17. Samanlı kariyesinde Kuru denilen mevzi'de sâkin 30 'abid 'âilesi

18. Kocaeli sâhilinde كُودِم kariyesi, memlâhâsı ve keten beziri değirmenleri ile berâber.

Bu vakfiye haricinde :

a. Seki kariyesi,

b. Ve cizyeleri bu vakfa 'aid Küçük Eşkel, باصه و دكهجه هدانه و الرالهو Kaya Başı, سَكْرَه nâmı diğer Tuzla¹⁹ kariyelerinde cem'an 909 cizye hânesi olduğu anlaşılmalıdır²⁰.

Zamanla bütün vakıfların hâsıllarında tahavvül ve tebeddüller olmuşdur. Bunlar için kitabımızın hâşiyelerde gösterilen sahifelerinde oldukça tafsilât vardır.

Hâsılâtın sarf mahallerine gelince, şöyledir :

1. Her şeyden evvel hayrât ve vakıf mebânının tâ'mîrine muktazî mîkdar hâzır tutulacaktır.

2. Zâviye için her gün beheri on altışar وقِيه den sekiz emnâ = batman et alınacak. Ya'nî 128 okka etmektedir.

3. Ekmek, piriç vesâire bu nisbete göre tutulacak. Günde iki def'a, o sırada zâviyede hazır olanlara yemek verilecek. Bunların (Vazî' veyâ şerîf veyâ müsâfir ve mukıym) olduklarına ba-

19. Niğde ve bu maddelerdeki kariyelerden Eşkel ve Tirilye'den başkası mevcûd değildir. Onlar da Mudanya'nın garbindadır.

20. E. H. A. a. e, 421-422, 423. s. v. d.

kılmıyacak. Hayrât hademesinin evlerine de 'aynı ta'âmdan gönderilecek.

4. Cum'a, remezan, kandil ve bayram gecelerinde, mütevellinin re'iyine göre, bu ta'yın fazlalaşacak.

5. Zâviyenin müdiri mekaamında olan şeyhe, belde râyiciyle günde 20 dirhem nakıd, her ay 3 müd buğday, birer müd arpa ve pirinç.

6. İmama günde 4 dirhem ve her ay birer müd buğday ve arpa ve 1/4 müd pirinç.

7. İki mü'ezzinden her birine günde 2 dirhem, her ay 1 müd buğday.

8. Altı ferraşdan her birine günde 2 dirhem, her ay 1 müd buğday.

9. Kapıcılardan her birine günde 2 dirhem ve her ay 1 müd buğday,

10. Çevre kapıcısına her gün 2 dirhem.

11. Nakıybelerin her birine günde 2 dirhem.

12. Câbiye nakıd ve galleden tahsîl ettiği için 1/50 si.

13. Yedi aşçıdan üstâda günde 2 dirhem ve her ay 1 müd buğday, çıraklara günde birer dirhem.

14. İki ekmekciden her birine 2 dirhem.

15. İki mî'mardan her birine dirhem ve her ay 1 müd buğday.

16. Otuz hâfızdan beheri günde bir cüz'ü okuyup, bunun on beşi hâricden olup her birine günde 3 dirhem ve her ay 1 müd buğday. Bunların bir de re'isi olacak. Diğer altısına her gün ikişer dirhem ve ayda 1 müd buğday, geri kalan sekizine birer dirhem verilecek.

17. Vakfın gilmanından on beş kişiye günde ikişer dirhem. (Bu arada

müd'den maksadın anbar müd'dü olduğu şerh ediliyor.)

18. İki medreseden her birinin müderrisine günde 15 dirhem ve senede 50 müd buğday, 30 arpa, mu'idlere altışar dirhem ve senede 30 müd buğday. İmam mu'id olacaktır.

19. Her medresede yirmi fakıyh talebe bulunacak, her birine günde birer dirhem ve iki medreseye talebe için 50 ekmek, hasır için bir dirhem, kandil yağı bedeli olarak mütevellinin re'ye edeceği bedel verilecek.

20. Medreseler ferrâşına 2 dirhem, ayda 2 müd buğday. Bu arada şunu tebârüz ettirelim ki, ikinci medreseden en ufak bir iz olmadığı gibi, 'asırlar boyunca da zikrine tesâdüf edilmez. Bu sebeble düşünölmüş olmakla beraber, yapılmaya imkân ve zaman bulunmadığına hükmetmek lâzım geliyor²¹.

21. Mâristan - Şifâhâne'nin tabîbinden re'is olana günde 12 dirhem ve her sene 20 müd buğday, 4 müd pirinç. Diğer tabîblere 8 dirhem ve her birine 15 müd buğday ve 2 müd pirinç.

22. İki kökcü - eczacıdan her birine 2 dirhem ve senede 12 müd buğday.

23. Şifâhânenin aşçı ve ekmekcisine günde ikişer dirhem ve senede 12 müd buğday.

24. Hasta me'külâtına vesâir ihtiyaclara günde 260 dirhem nakıd. Bunun yekûnu senevî yuvarlak 93600 dirhem olarak kaydedilmiştir. Sene-i kameriye 356 gün hisâbiyle doğruya pek yakındır.

25. Meremmât-i evkaaf için günde 20 dirhem. Sene sonunda fazla kalırsa vakfın malına, ya'nî sermâyesine zammolunacak; kâfi gelmezse diğer sarfiyât kalemlerinden, emvalden kâfi mik-

dar ayrılacak. Vakıf devâm ettikçe bu tertib yürüyecek.

Hâtîme ve netice kısmında:

26. Vâkıfın, bu şer'î vakıf mu'âmelesini, vâsitasız olarak lisâniyle ikrar ettiği ta'yin eylediği, vakıfların kendi milki olduğu, satılmıyacağı, rehin edilemeyeceği gibi ma'lûm ve 'umûmî beyânı gelmektedir.

27. Tevliyet hayâtı boyunca kendisine, sonra makaamına kaaim olacak evlâd ve ahfâdına ('iyâzü bi'llâh) inkıraz hâlinde, şer'î şerîf mücibince müteddeyyin, ve sâlih bir mütevellî tâ'yin olunacak, buna azil ve nasb, nasihat, ihtar ve tekdîr hakkı verilecek.

28. Tevliyet hissesi, meremmât-dan artan hâsıl-ı vakfın 1/20 si olacak.

29. Vâridîn ve müsâfirin ve binekleri üç gün iskân ve it'âm olunacak. Fazla kalmaları mütevellînin re'yine bırakılacak. Müsâfirlerin kâfir ve (fâcir-i mücâhir)²² ve altı özürden birini çıkaran kimse olmaması şart koşuluyor.

30. Medreselerde 'ulûm-ı şer'îye ve 'arabiye, 'ilmü'l-mîzandan başkası okutulmayacak.

Vakfiyenin sonunda yazılıp hüküm altına alınması mu'amelesinin

اواسط رمضان المبارك لسنة اثنين وثمانماية هجرية
ya'nî 802 remezanı ortalarında tekemmül ettiği bildiriliyor.

180 - 183. satırlarının sağ tarafında
۱ - شهد بجمع ما يحويه ۲ - سلم بن بايزيدخان
tasdik imzâsı vardır; etrafı hafif halkârlıdır. Bâ'zı harflerinin kenarında görülen noktacıklardan, yazının bir yerden istinsâh edilip iğnelendikten sonra buraya silkildiği ve üzerinden kalemle geçildiği intiba'ı hâsıl olmaktadır. Yıldırım Bâyezid'in büyük oğlu, bu imzâ ile vakfiyeyi tasdik ve ileride

tenfiz için teahhüde girmiş olmaktadır; denilebilir.

Kezâlik 188 - 194 satırları karşısında tevki' kırması bir yazı ile:

۱ - اشهدنى للمولى السلطان العالم العادل اسكندر
الزمان ناشروا العدل والاحسان قاعده الصليان
۲ - بايزيدخان بن الملك السعيد الشهيد مرادخان بن
اورخان بن عثمان خلدالله ملكه وجعل الارض
كلها ملكه بجميع ما نسب اليه في الوجه ۳ -
المشروح فيه باسماه والحكم به وتنفيده وصحته
ولزومه ومعرفة النافية للجهاه فشهدت عليه بذلك
الجمعية اعز الله تعالى انصاره ۴ - في يوم الجمعة التاسع
عشرين شهر رمضان سنة اثنين وثمانماية وكتب
محمد بن محمد الجزرى عفا الله تعالى لمحضروالواقف
المشار اليه تقبل الله منه

tasdikî vardır. Bu uzun beyân, Vâkıfın muhızırı olarak, Mehmed bin Mehmed bin Mehmed'ül-Cezerî tarafından 29 remezan Cum'a (24 Mayıs 1400)²¹ ve vakfiyenin tekemmülünden 12 - 15 gün sonra yazılmıştır. Mehmed bin Mehmed bin Mehmed'ül-Cezerî, Cezerî Kaasım Paşa'nın mürşidi veyâ babası olsa gerekir²³.

Vesikadaki vakıflardan erâzî ve hayvânâta 'âid olanlar husûsunda, yukarıda anlatılanlardan fazla bir şey söylemek kaabil değildir. Bursa'nın garbındaki erâzînin epiyce geniş ve cümlesinin mahsûldar yerler olduğu mâ'lûmdur. 12 dükkânı Orhan Gaazi vakfına 'âid olmakla berâber, bedestenin hey'et-i 'umûmiyesi bir elde inşa edilmiştir; evvelce mevcûd dükkânlara 56 dükkân ve orta çekirdek eklenmiş değildir. Bunun hukuukiy bakım-

23. Güldeste-i Rîyâz-ı İrfan, Belîğ Efendi, Bursa 1287, 65 S.

24. Târîh çevirme cedvelinde pazartesi'ye gelmektedir.

22. Fücûrunu 'alenen izhâr eden kimseler.

dan nasıl hallolunduğu bilinmiyor. Fakat Yıldırım Sultan'ın ulu ceddine bir ikrâmı olabileceğini, emsâline bakarak, tahmîn etmek doğrudur. Nitekim ayrı bir vesika ile Orhan Gaazî vakfına 50 câmûs vakfetmiştir²⁵.

Bursa'nın garbında, şimalinde, ya'nî altında, Sultan Öyüğü'nde, Gemlik'de erâzî, kariyeler, tuzla ve bedestan vakıfları olduğu hâlde, hâsılları masrafa kâfi gelmemiş, dâimâ müzâyaka çekilmiştir. Bu yüzden Alaşehir'deki câmi'nin rekabe olunması, ya'nî sarfiyatının tevkif edilip îrâdının toplanması ve bu para ile Bursa'daki bu te'sîsin yüz bin akçelik tâ'mîrinin yapılması, daha XVI. 'asırda, zarûrî görülmüştür²⁶.

Hattâ XVI.. 'asır sonunda medrese talebesine bile, devamlı aş verilemediğinden, tadrîsât inkîta'ya uğramış, 'imâreti, düzeltmeyi teahhüd eden hamiyetli bir mültezime vermek muvafık görülmüştür²⁷.

Sebeup olarak kariyelerin îrâdında zamanla bir eksilme olabileceği öne sürülebilirse de, 100.000 akçelik bir tâ'mîrin 982 (1575) senesinde, devletin ve iktisâdiyatın en kuvvetli olduğu devirde, başaramamasına bakılınca, başka bir 'âmil aramanın zarûrî olduğu görülür. Bizce bu 'âmil vazîfelerin ve sarfiyatın çok geniş tutulması, nakden büyük ücretler verilmesi, kariyelerin mahsûlünden gelen buğday ve arpanın, hiç bir vakıfda görülmeyecek bir israfla, hademe-i hayrâta tahsîs edilmesi bu darlığa yol açmıştır. Meselâ Şeyhe 20 dirhem, senede 36 müd buğday, 12 şer arpa ve pirinç, müderrise senevî 50 müd buğday, 30 müd arpa verildiğine hiç bir vakıfda tesâdüf edilemez. Bunlar, pek pek, 10-12 müd buğday, 3 müd pirinç olur. Bizce Yıldırım Sultan Bâyezid bu noksanı telâfi

cederdi. Nitekim vakfiyeden hâriç kariyeler vakfetmişti. Fekat ikmâlîne ömrü vefâ etmedi.

Vakfiyede hizmete yarıyan matbah, mahzen, hamam, iki medrese, hademe-i hayrâtın meskenleri, su kemerleri, çeşme, ahırlar, dâr'üş-Şifâ zikir bulunduğu halde, te'sîsin mihrakı olan mescid cedvellerde geçmez. Onun, (mecma-ı lâtif) 'ibâresiyle tâ'rif edilen binânın mevcûdiyeti tab'iidir. Çünkü bütün manzûme onun için yapılmıştır. Mescidden bahse vazîfeler kısmında imam, mü'ezzin, ferraş ve huffaz zikredilirken tekrar tesâdüf olunur. Dikkat edilirse vazîfeler arasında hatîb yoktur. O halde bu cum'a mescidi olarak yapılmamıştır. Cum'a olması sonradandır. Yeşil Câmi'de de böyle olmuştur.

Vakfedilen hayrâtdan câmi' sağlamdır. 1271 (1855) zelzelesinde yalnız son cemâ'at kubbeleri hasar görmüş, minâreler uçmuştu. Bunlar ta'mîr edilmiş, fekat minâre tekrar yıkılmıştır.

Hamam şahıs malı olmuştur; depo olarak kullanılıyor.

Medrese son zamanlarda ta'mîr edilmiştir; evvelce çok harâbdı ve şekli bozulmuştu. Ancak, ikinci medrese yokdur ve kanâ'atimizce, hiç bir zaman da olmamıştır. Vücûduna maddî delil olacak bir işâret bulunmadıktan başka, mu'âmelâtta bir dâneden gayrısının zikri hiç geçmemiştir. Bir buçuk 'asır sonra bile, tek Yıldırım medresesinden ve müderrisinden bahis vardır²⁸. Halbûki XVI. 'asıra kadar Bursa'da zelzele vesâir büyük âfet olmamıştır ki, yıkılmıştır densin. Her halde ikinci medrese düşünülüş, ne sebeble ise, inşâsı birkaç sene sonraya bırakılmış, fekat Yıldırım'ın beklenmedik felâketi kuvveden fi'le çıkarılmasına meydan bırakmamıştır.

25. E. H. A. a. e., 65. S. 2 Nolu vesika.

26. E. H. A. a. e., 422, S.

27. E. H. A. a. e., 447. S.

28. E. H. A. a. e., 447. S.

Türbe yalnız vazîfeler kısmında zikrolunur. Kitâbeleri ise, binânın Yıldırım'ın vefâtından dört sene sonra, 809 târihinde Süleyman Çelebi tarafından yapıldığını gösterir. İki kitâbeden birisi başlama, diğeri bitirmeyi kaydeder; aralarında sâdece beş buçuk ay vardır. Bir inşâatçı için, büyük kubbeli kesme taş bir binânın beş buçuk ayda temelden yapılıp bitirilmesi pek'âlâ yakın değildir. Yapılması bir başka safha, kirec harcın tasallüb etmesini bekleyip kubbe kalıbını almak için en aşağı 45 gün ister. Bu kesme taş binânın yapılıp kubbe örtülmesinden ve kalıp alınmasından sonra da, iç tezyînâtının ikmâline zaman lâzımdır. Sonra, devir pek karışık; Süleyman Çelebi, kardeşi Mehmed Çelebi'den Bursa'yı yeni almıştır; buhranlı ve hiç yeni bir binânın yapılmadığı bu zamanda böyle bir gayret göstermek pek kaabil değildir. İnşâ'î olarak böyle olmakla beraber, esâsen Yıldırım Bâyezid'in Akşehir'den Kütahya'ya getirilen nâşını, vefâtının hemen senesinde Bursa'ya defn eden Mehmed Çelebi'dir; Bursa'yı işgal etmiş, büyük merâsimle cenâzeyi getirmiş, şehri birkaç sene elinde tutmuştur²⁹. Türbe olmasaydı nereye defn olunurdu? Süleyman Çelebi, birkaç sene sonra, 808 târihlerinde Bursa'yı almış, Anadolu'da da hâkimiyet kurmasının nişânesi olarak, bu (siyâsi) kitâbeleri koydurmuştur. Bizce Türbe kısmen olsun mevcûd idi, Süleyman Çelebi ancak bunu tamamladı.

Yıldırım manzûmesinin ihâtâ duvarlarından, 'imâretten, mahzenlerden, ikaametgâhlardan tek tük döküntüler kalmıştır. Duvarın bir kapısı yakın vakde kadar varmış.

Mahzenler, matbah, mu'allimhânenin yerinde şimdi ilk mekteb vardır.

Su kemerleri yıkılmıştır. Şifâhâne harâbe hâlidir.

Bu binâlar ve geçirdikleri safahat hakkında Osmanlı Mi'mârisinin İlk Devri kitabının 419-440, 447-460, 464-469. sahifelerine mürâcâ'at edilmelidir.

Câmi ve Zâviyenin Arsası :

Bu câmi'in ve zâviyenin 'arsasının Orhan Gaazi evkaafından istibdal sûretiyle alındığı, Türk - İslâm Eserleri Müzesi'nde, 2188 numarada mukayyed olub Orhan vakfiyesini ve onunla münâsebeti olan diğer dört vesikayı muhtevî bulunan mecmû'adan anlaşılmalıdır. Mecmû'a kahverengine yakın deri bir cild içinde 25,5 X 16 sm. eb'âdında olup, satırlar 10 sm. dir.

1 - 16 veraklar asıl Orhan vakfiyesi tenfiznâmesi ve Yıldırım'ın bu vakfa câmûs hibesini hâvî olup, 17 ve 18 inci veraklarda bu istibdâl-nâme bulunmaktadır. Vesikaların hepsinin arabî asıllarından 896 (1491) de tercüme edildiği, 'aynı dil husûsiyetlerini, tıpatıp aynı sözleri ve tâ'bîrleri taşımasından ve yazılarının mutâbakaatından belli olmaktadır³⁰.

İstibdâl-nâmenin dördüncü satırından itibaren Yıldırım Bâyezid'in (... 4 — Bursa'da vâki' led' el-ehâli mâ'lûm 'ül-hudud olmakla, 5 — tahdîd ve tavşifden müstağnî olup Şüşteri Bağçesi, 6 — Dimekle mâ'rûf bağçede bir câmi' binâ eylemek murâdı oldıysa, 7 — hadîka-i merkuume Sultan Orhan mahrûsa-i Bursa'da binâ eylediği, 8 — zâviye evkaafından olup zikr olunan hadîkadan dahi, 9 — vücûh-i şettâ ile vakfa enfâ mîlk ile istibdâl lâzım gelicek) arzûsu üzerine cenûbu Keşiş Dağı, şarkı Kestelcük suyu, oradan Yenişehir yolu olup, garbında Kuruca Çayır sel yatağından yine Yenişehir yoluna dayandıktan sonra, bu tariykı tâ'kiyb ederek hududlanan (Orta Kızık) kari-

29. İsmail Hâmî Dânişmend, Osmanlı Târîhi Kronolojisi, İstanbul 1947, C. I. 149. S. v. d.

30. Bk : E. H. A. a. e., 63. s. v. d.

yesini Orhan vakfına vermektedir. Yıldırım Bâyezid bu kariyeyi sahibi (Yusuf bin Bayramiç bin Mahmud bin Saveci bin Oruc Gaazi) den istihâb ettiğinde, Yusuf bin Bayramiç kendi canibinden asâleten, karındaşı tarafından vekâleten hibe eylemiştir. Bu Orta Kızık kariyesinin mahsûlü جانب وقفه انفع

vakfa enfa' ve evlâ ve elyak bulunmakla, kariyeyi, Şüşteri bağçesi ile istibdâl eyleyüb (câmi'-i şerif ve mecma'-i lâtif) binâ eylemek üzere zikrolunan bağçeyi kabz ve zabt eyleyüb kariyeyi onun yerine ikaame ve habs eylemiş (32. satır) 'asrın hâkim'-üş-şer'i olan kimesne sıhhatine hüküm eyleyip 33 - kariye-i merkuumeyi evkaaf-ı mersûmenin mütevellisine vakf için 34 - kabz ve zabteyledi Bâd'el-eyvm hadika-i merkuume 35 - Sultan-ı müşârünileyhin milki olup, kariye-i mersûme 36 - zâviye-i mezbûre evkaafından oldu... târîh 802 (1400) dür.

Başda 1 - 4 satırların sol tarafında, cedvelin dışında, büyük Molla Fenârî'nin

۱ - حرره نجمه محمد بن حمزه بن محمد
الحاكم يومئذ بدار الملك ۲ - بروساحميت عن
البأساء عفى الله ۳ - تعالى عنه

tasdik imzâsı vardır. Metin sonra yazıldığından, yazı Molla Fenârî'nin değil, hattadındır.

Kariyeyi hibe edenin kendi ismi ehemmiyetli değildir ama, babası (Bayramiç) her zaman rastlanan cinsden olmadığından, 'acabâ Çanakkale civârında, o nâmdaki kasaba ile 'âlâkadar mıdır? Üstünde durmak lâzımdır. (Saveci) Osmanlı hânedânıyla 'alâkalı olan zât değildir. Onun babasının (Oruç Gaazi) 'unvânına nazaran mühimce bir zât olması ve 802 târihinden dört batın evveline kadar ulaştığına göre, 60 - 80 sene evvel Osman, ve belki de Orhan, Gaaziler devrine eriş-

mesi lâzım gelir. Bu târihlerde bu isimde bir zât bilinmiyor.

Orta Kızık köyü hangisidir? Bursa'nın hemen şarkında, Bakacak tepesinin altında, sıra ile kızık ismini taşıyan beş kariye vardır, Orta Kızık yoktur. Fekat Kestel suyu hudud olması na nazaran en şarkdaki Hamamı ve Dere Kızık köylerinden biri olması ve sonradan isim değiştirmiş bulunması ve belki de, evvelce bir iken, ayrılıp böyle iki ad almaları mümkündür.

*
**

Mes'ele fazla ta'mik edilmeyen denilebilir ki, Yıldırım'ın mevzû'-: bahs câmi'i bu olmayıp belki şehir içindeki Ulu Câmi'dir. Birçok sebepler bunun mümkün olmadığını gösterir.

a. Ulu Câmi' istibdâlnâme târihinden çok evvel yapılmıştır, bütün iş bitdikden sonra konan minber bile 802 târihlidir³¹, Şehir hâricindeki Yıldırım zâviyesi ile bu istibdâlnâme 'aynı târih dedir.

b. Şüşteri bağçesi denilebilecek bir zirâ'at sâhası ile bu kariye denktir. Hemen hemen 'aynı vasıfdadır ve mutasıl gibidir. Onun için Yıldırım Bâyezid mubâdeleyi bu yakın sâha içinde yapmıştır. Bunun için de sâhibinden istihab eylemiş, ya'nî kendisine hediye etmesini sâhibinden talep eylemiştir. Yoksa köy kıtlığı mı vardı? Başka köy yok muydu? Halbuki şehir içindeki 'arsa bu toprak ile 'aynı vasıflarda değildir.

c. Ulu Câmi' vakfiyesinde (mes-cid-i câmi') ismi vardır. Zâviye ismi aslâ yoktur. Zâten olmak için lâzım gelen matbah, mahzen, sur, mesken gibi te'sisâtı hâmil değildir ve câmi' bu isimle aslâ bilinmez; hiç bir kayıdda böyle geçmez. Halbuki istibdâlnâmede yayılacağı mevzû'-ı bahs hayrât, evvelâ câmi' (6. satır), sonra câmi'-i şerif ve

31. E. H. A. a. e., 405. s. v. d.

mecma'ı lââtif (29. satır) ve nihâyet zâviye-i mezbûre (36. satır) olarak kaydedilmiştir, Yıldırım manzûmesinin, vakfiyesinde de ismi (zâviye) dir.

İstibdalnâmeden, yapılacak binâlar için sarfedilen câmi ve zâviye ta'birlerinin müterâdif ve tev'em olduğu ve biri söylenince diğesinin anlaşılması tabî'i bulunduğu dâ tezâhür etmektedir.

d. Ulu Câmi'in avlu kısmı şarkdan Orhan Câmi'î hizâsındadır ama, bitişik değildir; arada çok mesâfe ve başka binâlar vardır, Esediye Medresesi³² Karacabey kızı Hundî Hâtun Mektebi³³, Büyük ve Küçük Zeytin Han-

ları vardı;³⁴. Evler bulunduğu da vakfiyeden anlaşılıyor.

e. Ulu Câmi' vakfiyesine nazaran, câmi'in alt ya'nî şimâl tarafında Şengül Hamamından sonra olan vakıf evler ise, Orhan vakfından olan Emir Hanı'na muttasıldır. Orhan vakfı erâzisinin bir gönye teşkil ettiği ve uzun dilinin çarşı boyunca olduğu da böylece meydana çıkmaktadır. Yukarıda dediğimiz gibi, Câmi'in hizâsı olan küçük dil'in garba doğru uzunluğu azdır; Ulu Câmi' erâzisiyle birleşmez. Bu yüzden istibdal olunan erâzinin Ulu Câmi' ile 'alâkası olamaz.

32. E. H. A. a. e., 275. s.

33. E. H. A. Fâtih Devri Mi'mârîsî, Zeyl, İstanbul 1961, S. 17

34. E. H. A., O. M. İ. D., 73. resim.

وجعلناهم المعاري والآيات في حياض الايمان وقصد عمل اعباء الكافر الذين

لستحق العقاب والفضل وفيه من الامور ما لا يحصى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

والايمان والاولى والاولى والاولى والاولى والاولى

وجوده وأوصيه محمد بن محمد وأوصيه علي بن محمد وعلي بن محمد

صلاة الصلوات وإنك تملك الحياة مما لك من الأهل والأولاد والفقراء والمساكين

ومنك البلايا التي لا تحصى إلا الله اعلم بالصواب

فصل في حق الخلفاء الراشدين لهم الهدى والشرع المبين ويؤكد أمر القبر وهو كبد

المبشرين ويعيشوا بين المؤمنين في طوبى للاسلام واساطره ونجم الامم الاقلام

صراطها الى ان انتهى الامر الى زهير بن ابي سفيان رضي الله عنه وهو من بني امية

والاسلام اوردوا اسنادوا الامر الى مستند بعضهم نصر الله صلوات الله عليهم

منهم الى ان بذلك الخلافة بالامارة واسلمت في كل قطر الاصل الى من بعدهم

الناس موضع العصابة والجماعة حتى ظهرت صلاح السعد في مالک الزور من حذوة الشاه

والارمن والموصلين من دوى وبلاد الافرىح والصفالمة من ملوك العباس على ركب

نور العالين وفيه صدق وقوة في روى بوجوده قاصداً

وانه في علمه العبد لا يواظب الا على الصبر والخير وادانته في العلم

مانه ما ظهر من اظهره كسر عدوه اما الصبر وان العلم انما كان

من علمه اعلنت قد كسر عدوه ولا اجابك ما عند علي ما عليه صفة العلم

صبره علمه في غير كرامه وحب الله تعالى على ان اعلمت به واوله

اطمأن القلب المبرح والمخف عليه من قواعد حاوية واجزاء الشريعة

له في غيره حاوية فذلك كان العدل استطرافه والبطل الشذوذ

ومضافه العلماء ذنوبه وهو اساء الفقهاء ذنوبه وملكه بلك الخيرات الزوا

ومحاولات البرايا الكرامات الواسية ولو كان من رذائلها وصدورها

واعظمهم في عابته في عهد الشريعة قد ذكره ونحو ذلك ذكره اوله في الخبر

وانتهى عن الشرور امناغا واجمعي للاسلام ورويه وانفى للشرك ومثليته واعاد

للباطل وعزله الكسبا وورثته من سلافة الطامة وطماعا واستغفرا

آباء الغيبة ولا يحسب الحسن عرجه ولدا تاذراك في شغاك

فعدت بهما تهم ومنبه من الملوك وسورة الابطال وفي الجمل من لوازمك

المصنفون الماضون عصره لوزن لو كانت لفاظهم عنهما معدولوا بالذكر

مجانها منقول ان السلطان بر السلطان ابن ابي خان مراد خان

ابن ابي خان اظال الله لقاء العالمين معاه وانما به ان الحق العالمين بلطفت

فنادى الله فوقع محمد في الميراث بسنونه وحصصه من تقاطع الامام من مظهره وانزال

حاله حال تقبل على دنياه وسعد في ظل الدولة باولاده واحراه وحقه

مع عصره بالناو من سلاوة حقه كحال الافر ما مع اصواتك ضمير الافر

واستوعب جوارحه الصلوة فأنزل الجدار الجدار فالذبا الذبذبار

ولما أتت من طبعها الإجماع والمزمن وأنها كالمسيرة النوب والاضفار

كأن قال ما لا رزينا للمعديار وبها النور والبر الأقدار فكانت تصح

الذي فناسا وطرا الإوطار والماء كالمطعم الطوع كالتوجه

انفجر في الأبحار ومعاق للموثرنا يانثر بالكرانظام الإجماع تحقيق

وعلا وتيقن فيم ارجبال الذباخال التي كطلبها كالأجيب لطام

التمس في خلاصها عنونها بالمدى كمن يفتح باب لها وكما فورد من الأقدار

وأجنت من خدم وفلك الف وأضرب من لوصف وأرق من راض وطعم

راضت عصا لها محفوفة بالأحداث بعد الأحداث وصورة ما بدأ الأجدان

ولذاتها تمرك لو لم تروى محلو صلحها من آل مدونة وعلا مردودة

والماء الحار من ساكن الخلد وجميع ما تنجس به الماء الجاري

فيمال الصالح للرجل الصالح وقال على رضي الله عنه لما كان في

دار موغطة لم يفر عنها ودار غني لم يفر منها سبحان الله وسبح

عبد وصلى ملائكة وغراوليا نداء كسبوا الرجم والتجلى

ولعنه ما اجر الدنيا وبقاياها اذا اطاع الله منهاها وكل من

ان الحاصل العاجلة غنا وفناء والسوى للذكر الحكيم غنا وغيب

العامة الفاسدة الى الاجل العاجلة الباقية فانهم مطايا كسبوا

وعلاوة وغلا وقامة كسبوا الاربع والاولى لعلم ان الاخوة حيرت الاولى

مدت المدة لحمار الاجل على العجل واهل على ما يفر من الله في الدنيا والاخرة

من طامد وعين ساهن وتجب منه نخوض الاحوان بالعدوى والقول

واصور نور وحوال تحول فالسبع دما اعط نعمة واعند زوال العال بحيرة

قال عندئذ لا ارا الدنيا حلوة خضرة فمراخذها محفها بئورك لرفها والاعلى السلام

دريعا من نور بعض هذا البصار ولا تعنى عند فكرة الاعوان والاصار

تذكر القول تعب الى ما هو اما من هذه الحق الدنيا متاع وان الاخرة هي دار القرار

عليه السلام في ذلك الذي هو خزانة الله وضاح ان اضعفه له ايضا فاق

كثير وقوله عندئذ لا ارا ذمات ما ارا اعطى عملة الاعمال صدق حاربه على الفصح

بسم الله والصالحين عونا فوق الزاوية الشريفة العجزة اللطيفة

التي فيها على انت الشر والسرور والسرور والسرور والسرور والسرور والسرور

عواطينها الباساء وداريتها الهمي وعروها العسل والما حرة البلا

ومع العنا اربع مائة على محو طها المحط من الطابخ والمحلر والكام

المنزلة وما ارتفع الترفع والمقر إلى الله، وتزيد بعدت الصلعة لتكون

إلى ان كانت في حياضها من ابلانها المديع وغير ذلك

ما نفي إلى مصليته وهي مقصودة إلى مرتبة ملكة الاصل إلى السقام غيرهما

وقف أيضا اراد الله تعالى على التلاصق الذي هو

في شرفه ما كان فيها حطاما الجدة المحيط به وفهمه وقفت على

مدد العار على الوجه الذي سذكره المراته عن الله القوي

والمدح والثناء والرفع الى صفات غير الاجسام والنفوس والاطعاء والبر

والكلمة والعبادة والكرامة والتحلل والحواس التي لها منها

الحلوس والنفوس الاعمار على ما سبق في فضلها في بنفسي بحسبها فيها

القرى المساندة الموصلة المشهورة بقايا بل مع جميع ما فيها من الكرم والجلال

والأخبار والمراعي بالأرجل المكسرة ومع ما فيها من العبد الأكرم والكريم والرعي

بما فيها من العبد الأكرم والكريم والرعي

أحد من موضع الخراف من الغور القوي هو الذي في العري من خارج موكب الرجل عند الذي

ان تم الحد الصلبي والعري إلى ان يهيى إلى قبيل الماء الاى من جاعه في حرسيل

كل الماء هو فاصل بينها وبين مزارع العبد المسماة بجموحا إلى ان يهيى إلى الملك القوي

في سما إلى المرحى والحمد عند طرفي الضعيف الذي هو ذلك الملك للامت طابلا إلى الشمال

الوصول إلى المشرق من الشمال إلى الجنوب والشمالي إلى الجنوب والشمالي إلى الجنوب

بعد ذلك السما إلى هذا الظاهر وهذا المنهوى لما ثبت على وسط النذال ان يبلغ إلى

من تحت المفضل المسماة بضمناو ليموني ديار خلف وهدد خان بساط فان موضع

بورها من الحدود وهو ما من ذلك الموضع على العبد على الامال العمول العار من الحدود

و من فرغ فربما ياتر مصفاً للوجه العلوي من ذلك الصغر الذي على وجهه حال
 ما لا الى الالوان فصاعداً على تلك الصفا لوجه السمانى على نحو البسوف فانز لا
 بمصاعد الى وسط تلك الكبر المسرف على قدره منى منى الوصف من زمانه الامتداد
 لداى جميع الالوان ثم صاعد لمس كوا قبله الى تلك الذى فوجى حتى انتهى الى
 الطريق تكسر ان تسيب والشرب الى بينا لهذا الطريق الكبر الفاصل من الحدود من
 فرار مع سلمان لم يجل حتى يهوى الى الفجر الذى اندى منه ومنها الفرى المسألة
 الى عددان بلبان المحدود محدودا ملتصقا بها اخر لحد لحد الزخم المسوي به
 منصور الى ان يطلع على الغرض الى المبدأ الذى عند قرة زبر كجس من الزبر هذا
 المسلك والجمال التام الى ان يهوى الى المربعة المتناهية بعد ذلك معروف خطها
 من الترويض اجتناباً فورا ابتداء الى موى كاعلى يمحط الى الالوان في علمه

الى ان تصعد نحو الشروا الى اعلى قليلا فتجد قنطرة على طرفها من كل جانب

الى اليمين قليلا ثم تقبض على سلك تلك القنطرة وتصلها الى قنطرة السند

مصرفها نحو الشروا على سلك صغير من طرفها فترجع قليلا وتصلها الى

الطرف الاخرى وذلك الشروا الى اقصى كوي الى ان تنزل الى القنطرة وترجع على عود

الى الطرف الاخرى الى جانبها من بعد اعلاها من طرف السلك الاخرى

حتى تنزل الى القنطرة من القنطرة المتناهية كوي معطفها من طرف السلك

سها صاعدا نحو الشروا حتى تنزل على ذلك السلك الى فوقه لتصل على السلك الى

الى السلك على الطرف الاخرى الى فوقه حتى تنزل على شراية القنطرة الى طرفها

صاعدا الى ذلك السلك على الطرف الاخرى الفاصل المحدود وهو طرف القنطرة المتناهية

خاص كوي حتى تنزل الى حصى المصير التي انتهى منها ومنها الرضوي في ذلك

ولها ما كان لغيرها من عديد بيانات
 الوصل المفرد والوصف المسطور واليخذ المشهور والاستغناء المذكور ومنها
 الصنف المشاع من اني قريه طوز لدرج الميخنة على الوصل الموصوف واليخذ المعروف
 اذ الصنف المشاع الاخر مفرد القريه موقوف على الوصل الموصوف الذي سماها التي
 من و الله تطلب داره فو طامنا اذ اطل الدنيا المذكورة وفيها ومنها
 مجموع من الصنف التي نحوها من الدنيا المشهورة والعبدات كقوله ما طعها لهم واولادهم
 واقرباهم وحيفا لا يراهم طالقنا و بعدة ما قول العبد اسلمهم في سوهم وعرضهم
 فاما الجداول التي في الدير فوهي الواقف طول الله عشرة على صالح المسكين الكاشفة في تلك
 المديرة القضاء والتدريس ووظائف المدرس اليه يحدد منها ومنها
 قلعة باليان في اعلى سوهما معيات كقوله العبد واهلهم واولادهم في مختلفا من الخ

عظم الضرر على صيدهم الحسا لا يراها الخاجر واللعنة فانها ليست مدح

الوقف ومنها ما هو متعلق بالحق للقلبه بما يحسنه من اهلها

معها من اهلها المعدل في اثاره انما يبر محدودا محدودا عن المسيله

النازل في وقتك بتدبير الطوبى الكبر الذاهب في كبر اهلها من غير منع

قهره في كبحك الى ان عرف من شرايع قهره في كبحك و... الخ

على شرف الى الطوبى الذاهب الى الفطنة الصغيرة فعود نحو العرب اعلم

ملك الفطرة الى ان صفت على الماء الكبر في هذا الماء الخد العري والسما الى الخ

صالح في احواله و... الخ

الارض طلائها و... الخ

صحة مع طوبى كقول الى السلا... الخ

ومنها القرية المسماة بقرية لير اخو علي بن ابي بصير

بمصر المحمدية بقرية القمل الذي يزرع بالانهر وغيره على الوجه المذكور

والضبوط اصله وفرعه من الناس من ايمان يزرع في ارض فيها وانا يزرع

في ارضه ويعطى غير الحاصل لصاحب تلك الارض وبما فيها من ارضها

اهل ملام فلما مشهورة حدودها عندهم العرف ومنها ويزيدون

التي ملكها بالشرع مشري ملكها القديري في حدود سلطان ابوكي شرقيا

يبدي حدوده قريب يضي ابوكي زاسبا الحدود ديوسا وغيره على الطريق

الكبير يتولى ابوكي برون فيبدي من القسبي وينزل الى طوطا

والاوضاع في جوان ابوكي في ذلك قبا ومنه يندى العرف

فمنه الى كوتها في تلك القبا في ابوكي في ذلك القبا

فانها وصاها لزاوية الاخرى ومنها الخمار المستى ومحيط الزاوية ومنها
 وكان شاعى التراسع شورا المحطد حواصون التراسع حواصون الكماؤ

المستى على ارض بلور حاور ومنها احما حاورين ترعى حول المدن

ومنها البقر القان ترعى في موضع قياووج ما بين نهر الوادي الى وسط البلد

العرى المستى في جاطاع وفعها الواف لذلك ومنها اسان والواف

غير ترعى في المروج والمراعى الموقود والى وفعها الواف لذلك الموضع المستى

مطالب قروى في حدود سلطان ايوغى المبعثرة حدوده على عيشه سبعا

وكالصف الذى يلى سلطان ايوغى الموضع المستى كباو جالى وهو معلوم

محدوده ومنها ملاووع عبداساهلا كل قمع اصله واولاده متوطنون

في الموضع المستى قروا وكان عند فردهم جعلوا الموقود معها لكون اولادهم في

ومن ابي سبلك المار في قدي من النما الى ابي حدود ابي سبلك

ومنها في بيتي ابي سبلك التي ملكها بذلك الموصوف في تلك الحدود منها

يتدى من البحر القدر المتكون في جنب الطريق التي من كوشى في ذلك على الطريق

الى ابي سبلك الى البير القدر في الهادي ومنها الى القنطرة القدر ومنها

الى موضع يسمى كرى ذلك وثما لها يذهب على سبلك في ابي سبلك الى موضع

يسمى كرى حلك ومنها الى نه كوا مشد مشد اعلى ابي سبلك الى موضع يسمى قدي في النه

الى ابي سبلك ومنها الى حدود ابي سبلك ومنها الى حدود ابي سبلك الى ابي سبلك

على يدب ومنها البرازين الجديدة المبنية تحت قلعة حوى منها

مع اللدا كرا البراسه المحطبه بها من الحوانت الاربع الاصل منها اوصى فيها

الى ابي سبلك والحدود المحطه التي هي

النزول والتمس خذوا في المارستان فملا فغسل ويكون الصبر كما يجب

و صلاحه ورضا فذل المعشوقا والوقوف ومنها القدر المسماة

بذلك في اجل فجا اليه وقع لمحمد وارضع طلع من الكمال السماء بزخانه

مع العسل المائل المثلث تلك العبر ثم شرط الوقوف

نرا اقد في امامه وبارك في اعوامه ارضه فاحصل منها الى مخلصه الاوقاف

كالزور والدينت والتمس والمارستان وغيرها الى مخلصه الاوقاف المسفلة

التي انها الواقف كما في شروعي فاحصل منها صريح الراوي كل يوم في

ما سدا منا كل قرع عشرون او قد كل واحد واحد منهم من الخبر والارسل الى

الحل بحمانا من هذا مطوع كل يوم تين طعمه كل من الزور في خلع او في

صدا او عينا معيا او سافر او يربك الى هو الخدم واسر الى العسل على العباد

وهذا أيضا ما حصر الطعام عند حلوله إلى الساعات وهو المسمى بالمتنوع وهو

وهو لما إلى الجماع من قول الطعام واللبان وكذا في الساعات أيضا والساعات

وإنما العمد ببايرى المسمى بالمتنوع وأيضا يعطى لبعض الأشخاص العمد

عند درهماً إلى الساعات وهو من العمد كل ما لا يملكه الاخطه وهذا

نفسه وقد انزل ولا ما حركه بوزن بعد درهمه وكل من هذا خطه وقد

وهو بعد انزل ويكون لها مؤخران لكنهما كل واحد منهما كل من خطه

وهو اشبه بكل واحد منهما وكل من خطه مؤخران

لكنهما كل واحد منهما كل من خطه وليتوان

درهماً ونقيبان لكنهما كل واحد منهما كل من خطه بجانب

والحد من حيث هو خطه لنقد الفضة وهو من كتابه

الحد من حيث هو خطه لنقد الفضة وهو من كتابه

طالب اعطى لكل يوم درهماً وان اعطى الطلبة كل من المدرس عشرة مائة دينار

كل يوم وسائر احوالهم كل سنة درهماً لهما كل يوم و اعطى كل واحد

المدرسة الايام كلها يوم مقدار ما يراه المتولى وان يكون لكل سنة فراش

يعطى كل من العدد بمفرده يوم و من من الحظرة كل سنة و بشرط ان يكون الاجر

ان اعطى الدين سراج التبريد كل يوم لانه دراهم و بشرط ان لا يجمع في البراءة

ان يكون في المارة سائر طناء و ملاه يعطى لاجلهم وهو الرئس كل يوم عشرين

درهماً و كل حول غرض من مذابح الحظرة و اربعة امداد الاثر و كل من الطيبين

الاخرين كل يوم كما في دراهم و كل حول حيدر و مذابح الحظرة و من الاثر

وان يكون من غرض تيان اعطى لكل منها كل يوم و كل حول الابع و مذابح

الحظرة و صلا يتابع تسان اعطى لكل منها كل يوم و كل حول الشفي

عقد الخطه وان يكون طابع خبا يعطى لكل منها كونه دين فكل

اي عدد من الخطه معين لا يعقل ان صرف في بقا المرفوع حيا

وطا عمه وشارعهم ان قد كل هو ما ستره مما التجا في البلد بلخ

كل حول نجر الفا ولا لاف ومامه درهم والارز كل هو بعد بلخ

سبع قذا انبار وخطه الخمر ما كنفه فل او كره شرط الادامه الفاعل

طاسا لله صحفها ان يحفظ لمره الا واما وكل وعشره درهم ما فاضل

عدها حول عقد الضر وضا في مال الوصف وان ضره ذلك ضاف

الدم سائر الاموال ما كفي للقره كذا كل حول هذا هو الحال الادامه الوصف

مطمان اغسل واندمر والعلا الله ولا كل صلاحه كوج اصل

المستعان مصروف الى الفقراء والمساكين عدله وبعده لوال الوصف

طالقاً واهداً على نفس السرقة مسامحة للسان من غير واسطة حاجب
 وزمان سقلاً من عامه سبباً مقرباً له وقفه وبنك جمع هذه ^{المسطور}
 التي هي ملكه وفي حوزها على الاصناف والمؤثرات بالفواصل المذكورة وقفاً
 صحافياً مؤثراً وجباصاً مخرماً عتياً محلاً لتأملها معاً الى الفتية
 مصروفاً الى مصارفها المحيطة به وهدية بوجدها لوجه الامانة
 ولا يرضى ولا تسدك ولا تسلف ولا تسلك ولا يرضى ولا يرضى ولا يرضى
 يعطى ولا يابطال ولا يعرض ولا يعامل ولا اجارة سوى مسعلاً الا اليه
 من غير علي مني منها وجزءها ما عرفت هذا بركت الظلم العظمى واسوح الاله
 واليه والى الله تعالى الى العبد لله على الظالمين وهدايا بعض من الله والله
 سبحانه وحسبه وكافه ومظالمه ومجانته ما اصاب العباد وقوا العباد

نوم مخزي كل من ركب لطلد العود ان الله سبحانه ولا يورث الى

ان منك الله لا من وعظما ثم شرط دامرة ان يكون تولد له ما دام

في حوزة التبريد وبعث الاله يوم مقامه في المنبر من ولادة وحقه

ن لا عهد نسل صدينا عظم فان افترضوا العباد والله على كل حال

ويكون الامر في النصب والعزل ليس ولا يجرى منصوصا بخروج عظمه المستفهم

الاعد النصب والبعث والاول والتهديد والتجريب فقول العاد بالثنا

وانصب الامدنيا صالحا عالمنا شعله كما ما امانته وادرا على امانته

ويكون حق تولد واجد عن روحه اما فضل عزمه للموت والادوية

وبع عن الضرر الى اصلاح حلك المسعرات التي وضعها الواقف والامر في

الملك اساور الوردان على الراود بعد خدمه الايام الثلاث باطعيا امر

الرواكب والمراكب الى الموتى فان المرير فلعاملها المحاد بلطف بيان
 الشروط على ما هو المعاد الاعف نظر والاعاد ولا يسمع من الوورد الا
 كافر او باع محام او متدعي للتدبير كما نظر ان اندرس في التدبير
 الا الغلوم العبد والعربد و علم المران حمد الحاكم الموقر
 بصحة الوقعة و لزمها بعد دعوى محررة في الحرة عشرين
 من مال الشرع لذلك و من الواقف طال نقاوه فصار بذلك لزوم الوقف
 متفقا عليه وقد وحي ^{اصلا} جميع ذلك في الواسطه من مضاف المراكب ^{اصلا}

مشار إلى سلطان بلدر بايزيد خان عليه رحمة الملك
 النان محمد نور نوحه سنه و ارفع اولوب
 حد شهر فسي ابله حد فسي بيندن اولو جانب
 قشيش طاعی اولوب آندن ذكر اولو جانب قشيش
 واقع اولوب ك تلوك صوبی ديكله معروف آره
 شهبده تار لوجه صوبه كلوب دوكولجه و آندن
 بكی شهر اولونه كلنجه و بينه ذكر اولو جانب
 قزو وجه چار بار میله كلنجه و آندن ذكر اولو
 اولونه كلنجه و جانب شماليسی داغی بينه مرفوعی
 اولونه منتهی اولوب مالك تديكي اولوب صاحبی
 يوسف بن يراچ بن محمود بن ساون محی بن اورج غا

تاريخ مندره استنباط ابله كدر بن مرفوع يوسف
 ابن يراچ داغی كند و جانبندن اصالة و قرد
 طرفندن و كالة شبه اللو كی اولونه قرق نام قرد
 اولونا حدیقه دن مصلي اضعاغ مضاعف زك
 اولونكه دخله و ريعا جانب و قفده انفع اولوب
 و احر اولونعين قرد مرفوع حدیقه مرفوع
 استبدال ایلیون مرفوع ابله سلطان بلدر بايزيد
 اولونه عالی ایاار لطنه حضرت لری جامع من
 و حج لطیف بنا ابله كچون ذكر اولونا باخچه
 قبض و ضبط ایلیون قرد مرفوعی حدیقه
 سمانه لاقانه و قفده حبس ایلیون اول مرفوع

بعن سلطان بلدر بايزيد خان
 ابن السلطان ارخان ابن السلطان ارخان عليه السلام
 ولهم العفو زاویه مزبون او فاندن اولوب
 روسره واقع لری انالی معلوم دود اولونا
 تحید و توفیق و سعادت و اولوب شتر
 ديكله معروف باخچه در جامع بنا ابله كدر
 حدیقه قرد مرفوع سلطان ارخان مرفوع مرفوع
 زاویه او فاندن اولوب ذكر اولونا حدیقه
 دوجا شتر ابله و قفده انفع ابله استبدال لایله كچون

در حدیقه مرفوع
 در حدیقه مرفوع
 در حدیقه مرفوع
 در حدیقه مرفوع

حاکم اشترعی اولونا كمنه محنته حاکم ایلیون
 قرد مرفوعی او قاف مرفوع نك مرفوعی و قفده
 قبض و ضبط ایلیون بعد ایلیون حدیقه
 سلطان مشار ایلیون ملكی اولوب قرد مرفوع
 زاویه مزبون او فاندن اولوب جو لری
 و حترقی سنه اشترعی و ثمانه من التهج
 النبویه المصطفیة صلی الله تعالی علیه
 بعد من صحت و تكلم